

omtrent in verschillende brieven voor¹². Dat hij vrijwel alles las, blijkt voor de helft reeds uit de in het Verslag met de regelmaat van de klok terugkerende mededeling: 'Met aantekeningen van G. Groen van Prinsterer'. Niet alleen de omvang, ook de diversiteit van Groens bibliotheek imponeert. De ruime kring van zijn correspondenten weerspiegelt zich in deze verscheidenheid.

2. Bij vrij veel nummers is de koppeling aan een of meer personen niet of nauwelijks mogelijk. Ik noem: tijdschriften, jaarboeken, almanakken, wetboeken, wetten, diploma's, adressen, acten, handelingen, verslagen, circulaires, bijbels, statistieken, albums, handschriften enz. Daar de uitgegeven *Briefwisseling* ook dagbladen en tijdschriften indexeert, kwam het mij nuttig voor in ieder geval ook laatstgenoemde twee soorten drukwerk op alfabetische wijze te registreren. De speurtocht naar eventuele auteurs van anoniemen en naar de identiteit van pseudoniemen wordt voortgezet. Het is jammer dat Knuttels pamflettencatalogus onlangs ongewijzigd herdrukt werd.
3. Welke (kerk-)historicus heeft een assistent beschikbaar om de 'portefeuillekwestie' op te lossen? Met wat goede wil zou zij ook als onderwerp voor een scriptie aan een ijverige student opgegeven kunnen worden. Onze kennis van Groen, de negentiende eeuw en de historische bibliografie in het algemeen zou ten eerste gebaat zijn met een onderzoek naar de inhoud van de vele nog niet beschreven portefeuilles. In het Verslag wordt het aantal stukken per portefeuille opgegeven. Zo wordt op p. 217 o.a. een 'Verzameling van honderd [! J.Z.] Nederlandsche politieke tractaten' uit en over de jaren 1650-1651 genoemd. J. Stellingwerff signaleerde indertijd al de 95 tractaten over Johan en

12. Cf. *Briefwisseling* I, 161: 'In de laatste jaren is, zoo ik geloof, de Koninklijke Bibliotheek niet op de voor ware wetenschap meest wenschelijke wijze verrijkt'. I, 410: 'De Bibliotheek hier is in de laatste tijden meer met Roomsche legenden dan met werken over regt en geschiedenis verrijkt'. II, 10: 'Denk eens om mij, wanneer gij [= C. J. van Assen, J.Z.] mij het een en ander omtrent historie en staatsregt uit uwe bibliotheek mededeelen kunt'. II, 94: 'Ook gevoelt men, bij het onderzoek naar historische bijzonderheden, zeer het gemis van eene wél voorziene Bibliotheek. Het is jammer, dat er aan het voorzien van de Koninklijke Bibliotheek, althans met de noodzakelijkste werken, zoo weinig de hand wordt gehouden'.

Het is gelukkig voor ons dat Groen zo gefortuneerd was. De lacunes heeft hij kennelijk uit eigen zak aangevuld.